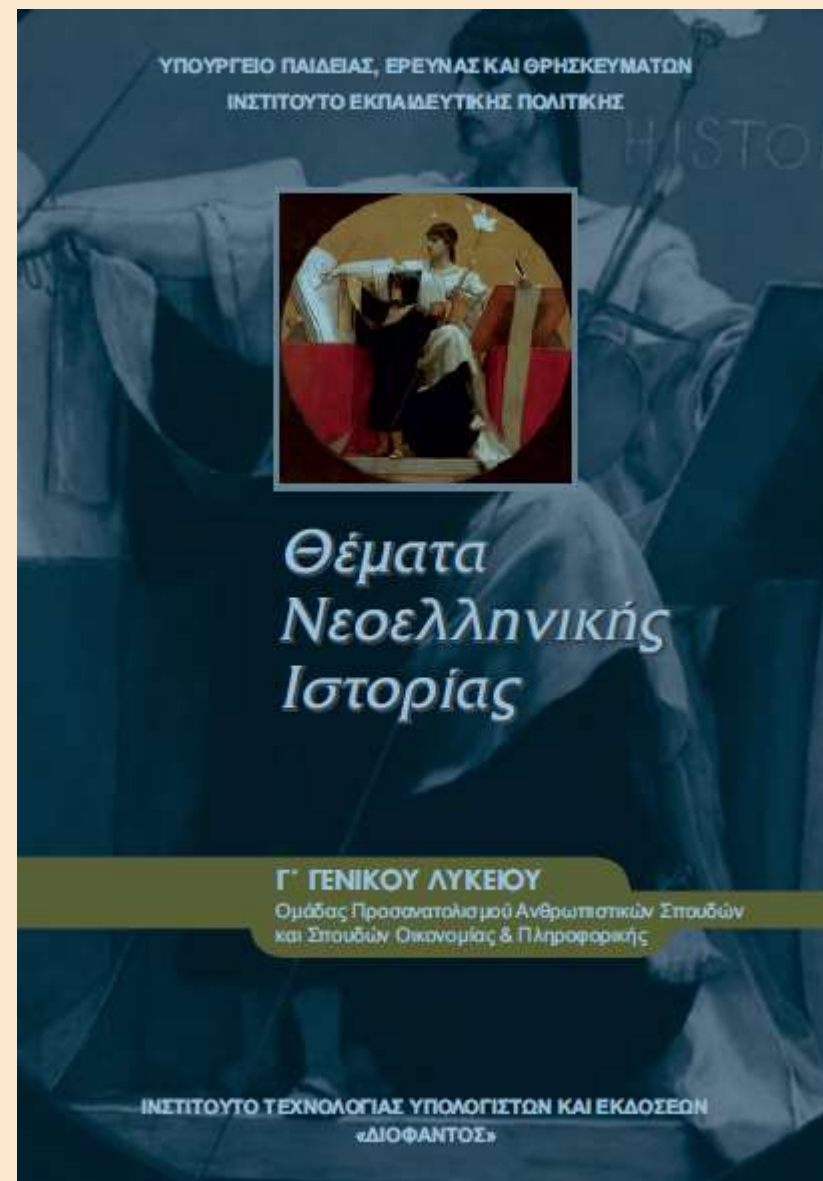

Διαδικτυακό Σεμινάριο

«Ιστορία Ομάδας Προσανατολισμού
Ανθρωπιστικών Σπουδών Γ' Γενικού
Λυκείου. Επεξεργασία ιστορικών πηγών.
Εργαστήριο συγγραφής και
βαθμολόγησης»

1^ο ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Νοτίου Αιγαίου
Τρίτη 15 Μαρτίου 2022

Μιχαλίτσα Ρούσση

ΙΣΤΟΡΙΑ Γ΄ ΛΥΚΕΙΟΥ Ο.Π.

ΘΕΜΑΤΑ

ΟΜΑΔΑ Α΄

ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΟΡΟΙ: ΠΛΑΙΣΙΟ (ΧΡΟΝΟΣ – ΤΟΠΟΣ – ΚΟΜΜΑ- ΣΥΝΘΗΚΗ)

► Αφαίρεση 1 μονάδας (οδηγίες ΚΕΕ)

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

1. ΦΕΝΤΕΡΑΣΙΟΝ: Η κατάσταση αυτή κράτησε ως το τέλος των Βαλκανικών πολέμων. Η ενσωμάτωση της Θεσσαλονίκης στην Ελλάδα, μιας πόλης με σημαντικό –για τα μέτρα της περιοχής– βιομηχανικό υπόβαθρο και με κοσμοπολίτικο χαρακτήρα, αποτέλεσε σημείο αναφοράς για το εργατικό κίνημα. **Η μεγάλη πολυεθνική εργατική οργάνωση της πόλης, η Φεντερασιόν, με πρωτεργάτες σοσιαλιστές από την ανοιχτή σε νέες ιδέες εβραϊκή κοινότητα της πόλης, αποτέλεσε σημαντικό δίαυλο για τη διάδοση σοσιαλιστικής και εργατικής ιδεολογίας στη χώρα.**
(βιβλίο: σελ. 46)

2. Οι Εκλεκτικοί ήταν μια ετερόκλητη παράταξη εξεχόντων πολιτικών, λογίων και αξιωματικών, με μετριοπαθείς θέσεις, η οποία προσπαθούσε να μεσολαβεί μεταξύ των άλλων παρατάξεων και να υποστηρίξει σταθερές κυβερνήσεις.
(βιβλίο: σελ. 77)

(ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΗ 1862-64)

3. Το Εθνικό Κόμμα του Κ. Μαυρομιχάλη (ήταν ένα από τα 2 αδιάλλακτα αντιβενιζελικά κόμματα) δεν διέφερε από το ραλλικό. Οι εκπρόσωποί του προσπαθούσαν να εκμεταλλευτούν τη συμμετοχή του αρχηγού τους στα πολιτικά πράγματα μετά το κίνημα του 1909. Υποστήριζαν την «Ανόρθωση», που κατά την εκτίμησή τους δεν μπόρεσαν να υλοποιήσουν οι Βενιζελικοί.

(βιβλίο: σελ. 92)

4. Με πρωτοβουλία της ΚΤΕ, το Σεπτέμβριο του 1923 ιδρύθηκε ένας αυτόνομος οργανισμός με πλήρη νομική υπόσταση, η **Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (ΕΑΠ)**, με έδρα την Αθήνα. Βασική αποστολή της ήταν να εξασφαλίσει στους πρόσφυγες παραγωγική απασχόληση και οριστική στέγαση.

Η ΕΑΠ λειτούργησε μέχρι το τέλος του 1930. Με ειδική σύμβαση μεταβίβασε στο Ελληνικό Δημόσιο την περιουσία της, καθώς και τις υποχρεώσεις που είχε αναλάβει απέναντι στους πρόσφυγες.

(βιβλίο : σελ. 153 + 156)

5. Οι διαπραγματεύσεις ήταν σκληρές και διήρκεσαν όλο το καλοκαίρι του 1905. **Η τελική [;] συμφωνία** υπογράφηκε από τον Ελ. Βενιζέλο στις 2 Νοεμβρίου 1905 **στο μοναστήρι των Μουρνιών Κυδωνίας**. Εξασφαλίστηκε γενική αμνηστία και οι Μ. Δυνάμεις δεσμεύτηκαν να επεξεργαστούν ένα χάρτη νέων παραχωρήσεων στον κρητικό λαό, αρνούμενες πάντως να επιτρέψουν την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα. (βιβλίο σελ. 215)

Κίνημα στο Θέρισο 1905

ΟΜΑΔΑ Β΄

Στη δεύτερη ομάδα περιλαμβάνονται δύο (2) θέματα που **απαιτούν:**

σύνθεση ιστορικών γνώσεων και κριτική ικανότητα

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΣΗΣ (οδηγίες ΚΕΕ)

ΣΥΝΘΕΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ ΚΑΙ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΤΟΥ ΠΑΡΑΘΕΜΑΤΟΣ

► **ΑΦΑΙΡΕΣΗ 1-3 ΜΟΝΑΔΩΝ**

ΣΥΝΘΕΣΗ

Α΄. ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ : α), β), γ)

Όταν έχουμε δύο ή τρεις ξεχωριστές ερωτήσεις, δίνουμε δύο ή τρεις ξεχωριστές απαντήσεις / όχι ένα ενιαίο κείμενο.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Διακρίνουμε την απάντηση σε α), β), γ)

(Μπορεί να χάσει ο υποψήφιος τις μονάδες σύνθεσης, αν δεν υπάρχει κάποια ένδειξη π.χ. παράγραφοι ή κάποια φράση που να διακρίνει κάπως την απάντηση).

ΠΑΡΑΘΕΜΑΤΑ : ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

α. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ: π.χ. Πρωτογενείς ή δευτερογενείς πηγές, το είδος της πηγής (π.χ. ιστορικό έργο, άρθρο εφημερίδας, άρθρο/ομιλία ιστορικού προσώπου π.χ. ομιλία του Ελ. Βενιζέλου στην πλατεία Συντάγματος 5-9-1910, διάγγελμα, υπόμνημα, προκήρυξη, σε ποιον απευθύνεται - τόπος, χρόνος, στατιστικός πίνακας, γελοιογραφία, φωτογραφία, χάρτης, μαρτυρία κ.λπ.).

β. ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΕΣ ΠΗΓΩΝ: χρονική και λογική σειρά (η οποία υπαγορεύει την πρόταξη κατά περίπτωση της πληροφορίας του βιβλίου ή της πηγής, καθώς και τον χωρισμό της απάντησης σε παραγράφους).

ΠΟΙΚΙΛΙΑ ΠΑΡΑΘΕΜΑΤΩΝ: (επεξεργασία στην τάξη)

α) ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΕ ΚΑΠΟΙΑ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ (π.χ. σύμφωνα με την ιστορική αφήγηση και σύμφωνα με το παράθεμα)

β) ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ

**γ) ΝΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ π.χ. 1. αρνητικές συνέπειες της επιβολής του Δ.Ο.Ε.
2. οικονομικές συνέπειες του κλήρικ**

ΤΡΟΠΟΙ ΣΥΝΘΕΣΗΣ

A. ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΣ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΘΕΜΑΤΩΝ

B. ΠΑΡΑΘΕΣΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΑΘΕΜΑΤΩΝ

(όταν το επιτρέπουν οι ερωτήσεις)

π.χ. οικονομικές συνέπειες του κλήρικ // βιβλίο: πολιτικές συνέπειες

ΑΦΑΙΡΕΣΗ ΜΟΝΑΔΩΝ ΣΥΝΘΕΣΗΣ

α. Να αποφεύγεται η αυτολεξεί αντιγραφή αποσπασμάτων από τα παραθέματα. Ο υποψήφιος πρέπει να παρουσιάζει τις βασικές πληροφορίες κάθε πηγής με δικά του λόγια. Κατ' εξαίρεση, μπορούν να χρησιμοποιηθούν αυτούσιες μικρές φράσεις της πηγής (π.χ. ειδικοί όροι ή λόγια κάποιου προσώπου, αν πρόκειται για ομιλία), πάντα μέσα **σε εισαγωγικά**.

β. Να μην αντιγράφουν αποσπάσματα από τις πηγές π.χ. από ... έως.

(Δεν αξιολογείται, αν ο υποψήφιος δεν γράφει με δικά του λόγια τα στοιχεία που έχει αντλήσει από το συγκεκριμένο απόσπασμα στο οποίο παραπέμπει.)

γ. Μόνο παραθέματα:

1. ΑΝΤΙΓΡΑΦΗ ΠΑΡΑΘΕΜΑΤΟΣ: Δεν αξιολογείται.

**2. ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝ Ο ΥΠΟΨΗΦΙΟΣ ΞΕΡΕΙ ΓΙΑ ΤΙ ΜΙΛΑΕΙ:
Αξιολογείται (ποτέ όμως δεν παίρνει το σύνολο των μονάδων του παραθέματος)**

δ. ΑΙΤΙΑ – ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ: ΘΕΤΙΚΑ - ΑΡΝΗΤΙΚΑ

π.χ. αποτελέσματα επιβολής ΔΟΕ (ΒΙΒΛΙΟ: Θετικά, ΠΑΡΑΘΕΜΑ: αρνητικά)

(Πρέπει να τονισθεί στην απάντησή τους η αντίθεση της πηγής.)

Ή π.χ. να αναφερθεί αναλυτικά η διάσταση των απόψεων και, αν διαθέτουμε πληροφορίες, να την αιτιολογήσουμε π.χ. **διάσταση απόψεων Βενιζέλου – πρίγκιπα Γεωργίου για τη διαχείριση του Κρητικού ζητήματος.**

ΕΠΟΜΕΝΩΣ

1. Να εντοπίζει τις ομοιότητες και τις διαφορές αφενός ανάμεσα στην ιστορική αφήγηση και στο περιεχόμενο των πηγών και αφετέρου ανάμεσα στην οπτική δύο ή περισσότερων πηγών.
2. Να συμπληρώνει, να υποστηρίζει ή να αντικρούει την επιχειρηματολογία της πηγής με βάση τις ιστορικές του γνώσεις.

ε. ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΠΙΝΑΚΑ (βιβλίο: σελ.49)

Π.χ.: **ΕΡΩΤΗΣΗ:** Αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα και τον πίνακα που σας δίνονται και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις, να αναζητήσετε τους λόγους της μετανάστευσης των Ελλήνων, κυρίως στις Η.Π.Α., στα τέλη του 19ου αιώνα, και να εκτιμήσετε **την έκταση** και τα οφέλη που προέκυψαν για την ελληνική οικονομία ως τις αρχές του 20ού αιώνα.

Π.χ. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ 1896-1935 (βιβλίο: σελ. 49)

ΕΤΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ		ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1896-1900	11.000	→ → →	μικρός αριθμός
1901-1905	51.000	→ → →	αύξηση
1906-1910	122.000	→ → →	
1911-1915	128.000	→ → →	κορύφωση
1916-1920	67.000	→ → →	φθίνουσα πορεία
1921-1925	50.000	→ → →	
1926-1930	41.000	→ → →	
1931-1935	15.000	→ → →	μικρός αριθμός

- μόνο αντιγραφή στοιχείων πίνακα ► **δεν αξιολογείται**

● **Επισημαίνει:**

α. τη χρονική περίοδο που καλύπτει ο πίνακας.

β. τα δεδομένα ανά στήλη και σειρά, π.χ. χρονικά διαστήματα (έτη, πενταετίες, δεκαετίες κ.λπ.), περιοχές, αριθμητικά δεδομένα και ποσοστά κ.λπ.

γ. την εξέλιξη των αριθμητικών δεδομένων και τη σχέση τους με την ιστορική αφήγηση επισημαίνοντας τις περιπτώσεις αύξησης και μείωσης, ύφεση, κατακόρυφη πτώση, στασιμότητα, αυξομείωση, σταθερή εξέλιξη, ανάκαμψη, κορύφωση κ.λπ.

δ. σύντομη αναφορά σε δεδομένα του πίνακα μη αξιοποιήσιμα για την απάντηση.

● **Συγκρίνει:** π.χ. (βιβλίο σελ.19) **Πίνακας 3**

ΤΟ ΕΞ. ΕΜΠΟΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - Μ.Ο. ΔΕΚΑΕΤΙΩΝ 1860-1870 ΚΑΙ 1900-1910

ΕΙΔΟΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ-ΕΞΑΓΩΓΕΣ		ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ-ΕΞΑΓΩΓΕΣ	
	1860-1870		1900-1910	
Αγροτικά προϊόντα	31%	63%	36%	75%
Βιομηχανικά προϊόντα	24%	7%	30%	2%
Πρώτες ύλες	12%	17%	18%	22%

δ. Ομαδοποιεί τα στοιχεία.

Π.χ. Πίνακας 3. (Βιβλίο σελ.167)

ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Οι δέκα δήμοι της χώρας με τη μεγαλύτερη αναλογία προσφύγων στον συνολικό πληθυσμό τους (1928)

Καβάλα 56,9%

Σέρρες 50,4%

Θεσσαλονίκη 47,8%

Μυτιλήνη 46,8%

Ξάνθη 41,4%

Ηράκλειο 35,9%

Κομοτηνή 34,1%

ΤΕΛΟΣ

Να δημιουργεί **ένα δικό του κείμενο**, συνδυάζοντας τις πληροφορίες της πηγής ή των πηγών και τις ιστορικές του γνώσεις, το οποίο θα είναι ολοκληρωμένο (με αρχή, μέση και τέλος), θα χαρακτηρίζεται για τη συνοχή του και θα είναι **σωστά δομημένο**:

παράγραφοι, διαρθρωτικές λέξεις ή φράσεις π.χ. 1. «Σύμφωνα με τον (συγγραφέας πηγής)»

2. «Όπως αναφέρεται στο (τίτλος έργου από το οποίο προέρχεται το παράθεμα) του (συγγραφέας πηγής)»

3. «Όπως πληροφορούμαστε από τον ... (συγγραφέας πηγής)»

4. «Οι πληροφορίες που εξάγονται από το απόσπασμα του (τίτλος έργου και συγγραφέας πηγής) διασαφηνίζουν....», κ.ά.

Ρήματα: Η πηγή π.χ. ενισχύει, αποσαφηνίζει, επιβεβαιώνει, προσθέτει, τεκμηριώνει, αντιτίθεται, εμπλουτίζει, συμπληρώνει, προσεγγίζει διαφορετικά το γεγονός κ.λπ.

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ-ΣΥΜΒΟΥΛΗ

Αφού ο υποψήφιος επιλέξει το απόσπασμα του βιβλίου που θα χρησιμοποιήσει, είναι χρήσιμο, κάνοντας μια ανάγνωση στα παραθέματα, με ένα μολύβι να γράψει π.χ.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α΄ = ΕΡΩΤΗΜΑ 1^ο `` ή ΚΕΙΜΕΝΟ Α΄ = «κάποια στοιχεία θα τα χρησιμοποιήσω για το 1^ο ερώτημα και τα υπόλοιπα στο 2^ο ερώτημα» και μετά να αρχίσει να γράφει και να συνθέτει.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2021

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ (βιβλίο σελ. 149-152)

ΘΕΜΑ Γ1

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις απαραίτητες πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να παρουσιάσετε:

α. τους όρους και τον χαρακτήρα της Σύμβασης της Λοζάνης για την ανταλλαγή των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας (30-01-1923).

(μονάδες 13)

β. τους λόγους, για τους οποίους ο Ε. Βενιζέλος αποδέχθηκε τη συγκεκριμένη Σύμβαση.

(μονάδες 12)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α΄: Στις 30 Ιανουαρίου 1923, στη Λωζάννη, η Ελλάδα και η Τουρκία υπέγραψαν τη συνθήκη που προέβλεπε την υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών ανάμεσα στις δύο χώρες. [...] Το κριτήριο για μια τέτοια ανταλλαγή υπήρξε η θρησκεία. Τουρκόφωνοι ελληνορθόδοξοι και ελληνόφωνοι μουσουλμάνοι βρέθηκαν, παρά τη θέλησή τους, σε χώρες που ήταν ξένες στα ήθη και στη γλώσσα τους. Το σχέδιο σήμαινε ότι 585.000 μουσουλμάνοι θα ανταλλάσσονταν με 1.300.000 χριστιανούς ορθόδοξους. [...] Ο Βενιζέλος παραδέχτηκε τα ακόλουθα σε μια δήλωση που έκανε σε μια επιτροπή προσφύγων το 1929: «Στην ουσία [η ελληνοτουρκική σύμβαση της Λωζάννης] δεν συνίσταται σε μια συμφωνία για την ανταλλαγή ελληνικών και μουσουλμανικών πληθυσμών και των περιουσιακών τους στοιχείων, αλλά κυρίως σε μια συμφωνία προβλέπουσα την απέλαση του μουσουλμανικού πληθυσμού από την Ελλάδα μετά την εκδίωξη των Ελλήνων από την Τουρκία. Αυτό συνέβη στην πραγματικότητα».

Θάνος Μ. Βερέμης και Ιωάννης Σ. Κολιόπουλος, *Νεότερη Ελλάδα: Μία Ιστορία από το 1821* (μετάφραση: Διονύσης Χουρχούλης), Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2015, σσ. 196-197.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β΄: Όσο για τον Βενιζέλο, είναι φανερό ότι αποδεχόταν την ιδέα της ανταλλαγής πληθυσμών, πρώτα εθελοντικής (το 1914 με την Τουρκία και το 1919 με τη Βουλγαρία) και τελικά υποχρεωτικής (το 1923 με την Τουρκία) μόνο για να αποτρέψει μία έκβαση ακόμη πιο βλαπτική για τα ελληνικά συμφέροντα: τη μονομερή απογύμνωση και εκδίωξη ή εξόντωση ελληνικών πληθυσμών. Ειδικά το φθινόπωρο του 1922, η Ελλάδα ήταν εκείνη που είχε άμεση ανάγκη μιας συμφωνημένης υποχρεωτικής ανταλλαγής. Όχι η Τουρκία. Κατά το μεγαλύτερο μέρος τους, οι ελληνικοί πληθυσμοί είχαν ήδη εγκαταλείψει το έδαφός της και η ίδια απέκλειε την επιστροφή τους. Μπορούσε να υπολογίζει ότι θα ακολουθούσαν και οι υπόλοιποι. Αντίθετα, στην Ελλάδα παρέμενε σχεδόν μισό εκατομμύριο Τούρκων. Χωρίς συμφωνία υποχρεωτικής ανταλλαγής, ήταν αδύνατο να εκδιωχθούν ώστε να χρησιμέψουν οι ακίνητες περιουσίες τους για την αποκατάσταση μεγάλου μέρους των Ελλήνων προσφύγων από την Τουρκία (όπως έγινε τελικά).

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ΄: Στις 13 Οκτωβρίου [1922], [...] ο Βενιζέλος είχε τηλεγραφήσει στον Φρίτζχοφ Νάνσεν, ειδικά εντεταλμένο επίτροπο της Κοινωνίας των Εθνών για την παροχή αρωγής στους πρόσφυγες: «Ο υπουργός των Εσωτερικών της κυβερνήσεως της Άγκυρας δήλωσε, πριν από 15 μέρες, ότι οι Τούρκοι έχουν αποφασίσει να μην ανεχθούν στο εξής την παρουσία των Ελλήνων στα οθωμανικά εδάφη· θα προτείνει λοιπόν στην προσεχή συνδιάσκεψη την υποχρεωτική προσφυγή στην ανταλλαγή των πληθυσμών, ελληνικού και τουρκικού. Η προσέγγιση του χειμώνα θα καταστήσει την επίλυση του προβλήματος της κατοικίας των προσφύγων δυσχερέστερη ακόμη και από εκείνη του ανεφοδιασμού τους. Λαμβάνω το θάρρος να σας παρακαλέσω επίμονα να προβήτε στη λήψη κάθε αναγκαίου μέτρου προκειμένου να επιτευχθεί η έναρξη της μετακινήσεως των πληθυσμών πριν από την υπογραφή της ειρήνης...»

Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Η ελληνική εξωτερική πολιτική, 1900-1945*, Εστία, Αθήνα 2005, σσ. 175-176.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ (ΜΟΝΑΔΕΣ: ΚΕΕ)

Γ1 (Μονάδες 25) ΒΙΒΛΙΟ = Μ: 14 + ΠΗΓΕΣ = Μ: 8 + ΣΥΝΘΕΣΗ = Μ: 3

α. Μ. 13 (ΒΙΒΛΙΟ: μ. 9 + ΠΗΓΗ Α΄: μ . 3 + ΣΥΝΘΕΣΗ: μ. 1)

α. Στις 24 Ιουλίου 1923 υπογράφηκε η Συνθήκη ειρήνης της Λοζάνης. Έξι μήνες πριν, στις 30 Ιανουαρίου 1923, είχε υπογραφεί η ελληνοτουρκική Σύμβαση, η οποία ρύθμιζε την ανταλλαγή των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. [;;;] Προβλεπόταν η υποχρεωτική ανταλλαγή μεταξύ των Ελλήνων ορθοδόξων κατοίκων της Τουρκίας και των Μουσουλμάνων κατοίκων της Ελλάδας. Αυτή θα ίσχυε τόσο γι' αυτούς που παρέμεναν στις εστίες τους, όσο και για εκείνους που είχαν ήδη καταφύγει στην ομόθρησκη χώρα. Μάλιστα, η ανταλλαγή ίσχυσε αναδρομικά για όλες τις μετακινήσεις που έγιναν από τη μέρα που κηρύχθηκε ο Α΄ Βαλκανικός πόλεμος (18 Οκτωβρίου 1912). Από την ανταλλαγή αυτή εξαιρέθηκαν οι Έλληνες ορθόδοξοι της Κωνσταντινούπολης, της Ίμβρου και της Τενέδου και οι Μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης. Οι ανταλλάξιμοι, σύμφωνα με τη σύμβαση ανταλλαγής:

- Θα απέβαλαν την παλιά ιθαγένεια και θα αποκτούσαν την ιθαγένεια της χώρας στην οποία θα εγκαθίσταντο,
- είχαν δικαίωμα να μεταφέρουν την κινητή περιουσία τους,
- είχαν δικαίωμα να πάρουν από το κράτος στο οποίο μετανάστευαν ως αποζημίωση περιουσία ίσης αξίας με την ακίνητη περιουσία που εγκατέλειπαν φεύγοντας,
- Θα διευκολύνονταν στη μετακίνησή τους από τη Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής

Η συμφωνία αυτή για ανταλλαγή πληθυσμών διέφερε από τις προηγούμενες. Καθιέρωνε για πρώτη φορά τη μαζική μετακίνηση πληθυσμών και είχε υποχρεωτικό χαρακτήρα, ενώ οι μέχρι τότε συμφωνίες προέβλεπαν εθελοντική μετανάστευση κατοίκων κάποιων επίμαχων περιοχών. (μ. 9)

ΚΕΙΜΕΝΟ Α' (μ. 3): Στις 30 Ιανουαρίου 1923, στη Λωζάννη, η Ελλάδα και η Τουρκία υπέγραψαν τη συνθήκη που προέβλεπε την υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών ανάμεσα στις δύο χώρες. [...] Το κριτήριο για μια τέτοια ανταλλαγή υπήρξε η θρησκεία. (μ. 1) Τουρκόφωνοι ελληνορθόδοξοι και ελληνόφωνοι μουσουλμάνοι βρέθηκαν, παρά τη θέλησή τους, σε χώρες που ήταν ξένες στα ήθη και στη γλώσσα τους. (μ. 1) Το σχέδιο σήμαινε ότι 585.000 μουσουλμάνοι θα ανταλλάσσονταν με 1.300.000 χριστιανούς ορθοδόξους. [...] (μ. 1)

Θάνος Μ. Βερέμης και Ιωάννης Σ. Κολιόπουλος, *Νεότερη Ελλάδα: Μία Ιστορία από το 1821* (μετάφραση: Διονύσης Χουρχούλης), Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2015, σσ. 196-197.

β. Μ. 12 (ΒΙΒΛΙΟ: μ. 5 + ΠΗΓΕΣ Α΄ + Β΄ + Γ΄ : μ. 5 + ΣΥΝΘΕΣΗ: μ. 2)

β. Η πραγματικότητα όμως, όπως είχε διαμορφωθεί μετά την έξοδο χιλιάδων Ελλήνων από τις πατρογονικές εστίες τους [;;;] και την άρνηση της Τουρκίας να δεχτεί την επιστροφή τους, ανάγκασε την ελληνική αντιπροσωπεία να συμφωνήσει. Εξάλλου η υπογραφή της Σύμβασης υποβοηθούσε τις βλέψεις των ηγετών των δύο χωρών (Βενιζέλου και Κεμάλ) για τη διασφάλιση και αναγνώριση των συνόρων τους, την επίτευξη ομοιογένειας και την απρόσκοπτη ενασχόληση με την εσωτερική μεταρρύθμιση και ανάπτυξη. Σύμφωνη ήταν και η Κοινωνία των Εθνών. (μ. 5)

ΚΕΙΜΕΝΟ Α΄. (μ. 1) Ο Βενιζέλος παραδέχτηκε τα ακόλουθα σε μια δήλωση που έκανε σε μια επιτροπή προσφύγων το 1929: «Στην ουσία [η ελληνοτουρκική σύμβαση της Λωζάννης] δεν συνίσταται σε μια συμφωνία για την ανταλλαγή ελληνικών και μουσουλμανικών πληθυσμών και των περιουσιακών τους στοιχείων, αλλά κυρίως σε μια συμφωνία προβλέπουσα την απέλαση του μουσουλμανικού πληθυσμού από την Ελλάδα μετά την εκδίωξη των Ελλήνων από την Τουρκία. (μ. 1) Αυτό συνέβη στην πραγματικότητα».

Θάνος Μ. Βερέμης και Ιωάννης Σ. Κολιόπουλος, *Νεότερη Ελλάδα: Μία Ιστορία από το 1821* (μετάφραση: Διονύσης Χουρχούλης), Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2015, σσ. 196-197.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β' (μ. 2): 'Όσο για τον Βενιζέλο, είναι φανερό ότι αποδεχόταν την ιδέα της ανταλλαγής πληθυσμών, πρώτα εθελοντικής (το 1914 με την Τουρκία και το 1919 με τη Βουλγαρία) και τελικά υποχρεωτικής (το 1923 με την Τουρκία) μόνο για να αποτρέψει μία έκβαση ακόμη πιο βλαπτική για τα ελληνικά συμφέροντα: τη μονομερή απογύμνωση και εκδίωξη ή εξόντωση ελληνικών πληθυσμών. (μ. 1)

Ειδικά το φθινόπωρο του 1922, η Ελλάδα ήταν εκείνη που είχε άμεση ανάγκη μιας συμφωνημένης υποχρεωτικής ανταλλαγής. Όχι η Τουρκία. Κατά το μεγαλύτερο μέρος τους, οι ελληνικοί πληθυσμοί είχαν ήδη εγκαταλείψει το έδαφός της και η ίδια απέκλειε την επιστροφή τους. Μπορούσε να υπολογίζει ότι θα ακολουθούσαν και οι υπόλοιποι. Αντίθετα, στην Ελλάδα παρέμενε σχεδόν μισό εκατομμύριο Τούρκων. Χωρίς συμφωνία υποχρεωτικής ανταλλαγής, ήταν αδύνατο να εκδιωχθούν ώστε να χρησιμέψουν οι ακίνητες περιουσίες τους για την αποκατάσταση μεγάλου μέρους των Ελλήνων προσφύγων από την Τουρκία (όπως έγινε τελικά). (μ. 1)

Γιώργος Θ. Μαυρογορδάτος, *Μετά το 1922: Η παράταση του Διχασμού*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2017, σσ. 132-133.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ' (μ. 2): Στις 13 Οκτωβρίου [1922], [...] ο Βενιζέλος είχε τηλεγραφήσει στον Φρίτζχοφ Νάνσεν, ειδικά εντεταλμένο επίτροπο της Κοινωνίας των Εθνών για την παροχή αρωγής στους πρόσφυγες: «Ο υπουργός των Εσωτερικών της κυβερνήσεως της Άγκυρας δήλωσε, πριν από 15 μέρες, ότι οι Τούρκοι έχουν αποφασίσει να μην ανεχθούν στο εξής την παρουσία των Ελλήνων στα οθωμανικά εδάφη: θα προτείνει λοιπόν στην προσεχή συνδιάσκεψη την υποχρεωτική προσφυγή στην ανταλλαγή των πληθυσμών, ελληνικού και τουρκικού. (μ. 1) Η προσέγγιση του χειμώνα θα καταστήσει την επίλυση του προβλήματος της κατοικίας των προσφύγων δυσχερέστερη ακόμη και από εκείνη του ανεφοδιασμού τους. Λαμβάνω το θάρρος να σας παρακαλέσω επίμονα να προβήτε στη λήψη κάθε αναγκαίου μέτρου προκειμένου να επιτευχθεί η έναρξη της μετακινήσεως των πληθυσμών πριν από την υπογραφή της ειρήνης...». (μ. 1)

Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Η ελληνική εξωτερική πολιτική, 1900-1945*, Εστία, Αθήνα 2005, σσ. 175-176.

ΒΙΒΛΙΟ = Μ: 14 + ΠΗΓΕΣ = Μ: 8 + ΣΥΝΘΕΣΗ = Μ: 3

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ (Ο.Π. Γ΄ ΛΥΚΕΙΟΥ)

1. Παραθέματα του βιβλίου

2. Υλικό ιστορικών πηγών από «ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ Γ΄ ΛΥΚΕΙΟΥ» ΤΟΥ ΚΕΕ (ΣΕ ΨΗΦΙΑΚΗ ΜΟΡΦΗ): <http://www.kee.gr/html/themata.php?&ID=125>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

1. Διδακτική Μεθοδολογία και Εφαρμογές στο μάθημα της Ιστορίας. Βιβλίο Εκπαιδευτικού. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου 2012: <http://archeia.moec.gov.cy/sm/227/methodologia.pdf>

2. Ζανέκα Στεργιανή (Συντονίστρια Ε.Ε. Φιλολόγων, ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Κρήτης), «Κριτική προσέγγιση και ανάλυση των πηγών στο μάθημα της Ιστορίας στη Δευτ. Εκπ.» (παρουσίαση): <https://independent.academia.edu/SZaneka>

3. Χρονοπούλου Γιούλη (Συντονίστρια Ε.Ε., 4^ο ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Αττικής), «Η διδασκαλία της Ιστορίας και η επεξεργασία των πηγών» (παρουσίαση): http://users.sch.gr/achrono/wordpress/?page_id=35

Μιχαλίτσα Ρούσση